

FFI RAPPORT

MOTIVER FOR TERRORANSLAG MOT NORSK OLJEVIRKSOMHET

KJØK, Åshild

FFI/RAPPORT-2004/01682

**MOTIVER FOR TERRORANSLAG MOT NORSK
OLJEVIRKSOMHET**

KJØK, Åshild

FFI/RAPPORT-2004/01682

FORSVARETS FORSKNINGSINSTITUTT
Norwegian Defence Research Establishment
Postboks 25, 2027 Kjeller, Norge

FORSVARETS FORSKNINGSINSTITUTT (FFI)
Norwegian Defence Research Establishment

UNCLASSIFIED

P O BOX 25
 NO-2027 KJELLER, NORWAY
REPORT DOCUMENTATION PAGE

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
 (when data entered)

1) PUBL/REPORT NUMBER FFI/RAPPORT-2004/01682	2) SECURITY CLASSIFICATION UNCLASSIFIED	3) NUMBER OF PAGES 19
1a) PROJECT REFERENCE FFII/885/911	2a) DECLASSIFICATION/DOWNGRADING SCHEDULE -	
4) TITLE MOTIVER FOR TERRORANSLAG MOT NORSK OLJEVIRKSOMHET MOTIVES FOR TERROR STRIKES AGAINST THE NORWEGIAN OIL INDUSTRY		
5) NAMES OF AUTHOR(S) IN FULL (surname first) KJØK, Åshild		
6) DISTRIBUTION STATEMENT Approved for public release. Distribution unlimited. (Offentlig tilgjengelig)		
7) INDEXING TERMS IN ENGLISH:		
a) <u>Terrorism</u>	b) <u>Sabotage</u>	c) <u>Oil</u>
d) <u>Motives</u>	e) <u>Islamism</u>	
IN NORWEGIAN:		
a) <u>Terrorisme</u>	b) <u>Sabotasje</u>	c) <u>Olje</u>
d) <u>Motiver</u>	e) <u>Islamisme</u>	
THESAURUS REFERENCE:		
8) ABSTRACT This memorandum presents possible motives for terrorism and sabotage against the Norwegian oil industry, and also discusses what tactics and targets would seem more likely. Moreover, the general threat against Norway will be assessed initially. Norway has traditionally been a low-risk country for international terrorism. However, this situation is changing, as the world is becoming more globalised and due to the emergence of transnational terrorist networks. Al-Qaida has issued explicit threats against Norway, and radical Islamist networks are showing an increased interest for petroleum targets. This has been demonstrated by strikes against Iraqi oil terminals in April 2004, and against an oil tanker outside Yemen in October 2002. Al-Qaida considers the petroleum deposits in the Gulf to be the common inheritance of the Arabs, and bin Ladin has defended such strikes by arguing that they stop the "plundering" of Arab resources. Norwegian oil deposits are not part of the Arabs' heritage, and should therefore be less exposed to attacks. Nevertheless, there is a certain risk that Norwegian oil installations might be targeted, as al-Qaida seeks to weaken Western economies and to increase oil prices. The reality of this danger is demonstrated by indications that Palestinian terrorists were planning to attack a Norwegian oil refinery in 1973 in order to increase the effect of the oil crisis. The Norwegian oil industry's importance has increased considerably since then; and several big European countries now depend on Norwegian deliveries. The Norwegian oil industry might therefore become a target for terrorists who want to harm our European partners. Al-Qaida's motivation to strike at the Norwegian oil industry is thus assessed to be low, but not negligible.		
9) DATE 2004-06-14	AUTHORIZED BY This page only Jan Erik Torp	POSITION Director

ISBN 82-464-0848-8

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE
 (when data entered)

INNHOOLD

	Side	
1	INNLEDNING	7
2	NORGE OG INTERNASJONAL TERRORISME	7
3	OLJEINDUSTRIEN	10
3.1	Motiver for terroranslag mot oljeindustrien	10
3.2	En historisk gjennomgang	11
3.3	Mulige terroranslag mot oljevirkosomheten	13
4	AVSLUTNING	17
5	BIBLIOGRAFI	18

MOTIVER FOR TERRORANSLAG MOT NORSK OLJEVIRKSOMHET

1 INNLEDNING

Dette notatet bygger på et foredrag som ble holdt for Oljeindustriens Landsforening i Stavanger den 5. november 2003. Notatet diskuterer mulige motiver for terror- og sabotasjeanslag mot norsk oljevirksomhet, og drøfter hvilke aksjonsformer og -mål som eventuelt synes mest sannsynlige. Det generelle trusselbildet mot Norge og norske interesser vil også bli diskutert.

Innledningsvis kan det være greit å klargjøre hva som er forskjellen på terrorisme og sabotasje. Terrorismen kan gjerne forstås som en form for voldelig politisk kommunikasjon, der målet i første rekke er å skape frykt blant befolkningen for å presse fram politiske endringer. Voldshandlingene retter seg derfor gjerne mot uskyldige tredjeparter, som ikke har noen direkte tilknytning til den underliggende konflikten. Sabotasje er derimot ment å ramme "fienden" mer direkte, og rettes hovedsakelig mot materielle mål i den hensikt å påføre økonomisk skade eller lamme viktige systemer som han/hun er avhengig av. I praksis vil det likevel ofte være problematisk å skille ut hva som er henholdsvis terrorisme og sabotasje, og overgangen mellom de to er glidende. Anslag mot industri og infrastruktur vil som regel ligge nærmere sabotasje, men kan også ha elementer av terror i seg eller kombineres med terroraksjoner for å forsterke effekten av disse.

2 NORGE OG INTERNASJONAL TERRORISME

Norge har tradisjonelt vært et lavrisikoland for internasjonal terrorisme. Dette kan imidlertid være i ferd med å endre seg, både fordi verden er blitt mer globalisert enn før slik at ringvirkningene av fjerntliggende konflikter er blitt mer merkbare, og også pga framveksten av al-Qaida-nettverket, den første virkelige globale terroristorganisasjonen.

Norge ble truet med aksjoner fra al-Qaida i et lydbåndopptak med nestleder Ayman al-Zawahiri, offentliggjort på den arabiske TV-kanalen al-Jazeera den 23. mai 2003. På et seminar arrangert av FFI/NUPI-konsortiet for terrorisme i mai 2003 ble det gjort en analyse av den arabisk-språklige originalversjonen av opptaket. Her kom man fram til at uttalelsen i første rekke må tolkes som en trussel mot norske interesser i den islamske verden, så som ambassader og næringsvirksomhet, kanskje *særlig innen olje og shipping*. Risikoen for at internasjonale terrorister vil slå til her i Norge anses fortsatt som relativt lav, men det ville selvfølgelig være uforsiktig å utelukke dette helt, spesielt sett i lys av terrorhandlingene i Madrid den 11. mars 2004. I den forbindelse kan det være verdt å nevne at et "strategidokument" som sirkulerte på islamistiske nettsider før angrepene diskuterte fordelene med å gå til angrep på spanske interesser i Irak i forkant av det spanske valget i mars 2004, men det var mindre som tydet på at

islamister hadde tenkt å gå til angrep i selve Spania.¹ Det kan derfor tenkes at al-Qaida vurderer et angrep i Norge, selv om al-Zawahiris uttalelse fokuserte på norske interesser i utlandet.

Det er vanskelig å si nøyaktig hvorfor Norge ble tatt med på al-Zawahiris liste over fiendestater. Flere faktorer kan ha hatt betydning, bl a den militære deltakelsen i Afghanistan, den sterke NATO- tilknytningen, vårt nære forhold til USA og ikke minst Israel, og dessuten rollen som en stor oljeeksportør utenfor OPEC. Rettsforfølgelsen av Mullah Krekar kan også ha hatt betydning. Mullah Krekar har vært etterforsket pga mistanke om kontakter med al-Qaida og innblanding i politisk vold i Nord-Irak. Ansar al-Islam, gruppa som han var leder av, sverger utvilsomt til mye av den samme ideologien som al-Qaida. Vi veit dessuten at radikale islamistiske grupper tidligere har tatt i bruk trusler om terroraksjoner for å påvirke utfallet av rettssaker mot medlemmer i Europa.² Tilstedeværelsen av norske militære styrker i Irak har trolig økt trusselen mot Norge i etterkant av al-Zawahiris uttalelser. Det faktum at det kun har vært sporadiske tilfeller av internasjonal terrorisme i Norge, og at norske myndigheter derfor mangler erfaring i å håndtere slike utfordringer, kan gjøre Norge til et enkelt og attraktivt mål.³

Radikale islamistgrupper har etablert flere støttenettverk i Europa. Denne virksomheten innebærer etter alt å dømme propagandavirksomhet, rekruttering, beskyttelse av medlemmer på flukt, ulovlig pengeinnsamling og inntektservervende kriminalitet. Tidligere var slike nettverk bare unntaksvis involvert i terroraksjoner, da de helst ikke ville provosere myndighetene i europeiske land som fungerte som tilfluktssted.⁴ Terrorangrepet i Madrid er det fremste eksemplet på at dette har endret seg. Det første tegnet på forandring kom imidlertid allerede på midten av 1990-tallet, da den algeriske islamistgruppa GIA gjennomførte en terrorkampanje i Frankrike, hovedsakelig mot t-banen i Paris.⁵ Etter 2000 har det vært avslørt en lang rekke terrorplaner fra radikale islamister mot europeiske mål, bl a mot Europamesterskapet i fotball, Heathrow-flyplassen i London, undergrunnen i Milano, ei kirke i Cremona, samt katedralen og julemarkedet i Strasbourg. Det er noe usikkert hvor langt forberedelsene av disse aksjonene var kommet, og hvorvidt planene faktisk ville ha blitt gjennomført. Mye tyder imidlertid på at godt politiarbeid, samt en viss porsjon flaks, var hovedårsakene til at Europa ble spart for en større terroraksjon inntil 11. mars 2004.⁶

Sverige og Danmark har trolig et større radikalt islamistmiljø enn Norge. Den 31. mars 2004 gjennomførte f eks politiet i København en razziaaksjon mot en gruppe svensker, som var mistenkt for å planlegge en terroraksjon.⁷ Og den 19. april 2004 ble fire svensker arrestert i

¹ Hegghammer & Lia (2004).

² Lia & Kjøk (2001), s. 35-36.

³ Lia & Nesser (2003), s. 9-13, samt Lia (2003) s. 11-13.

⁴ Se Lia & Kjøk (2001), s. S. 42-46.

⁵ En alternativ teori hevder at det var det algirske regimet som stod bak terrorkampanjen i Frankrike. Hensikten skal ha vært å diskreditere algirske islamister. Se bl a Souaïdia (2001).

⁶ Se Nesser (2004).

⁷ Eirik Mosveen: "Terror-mistenkte svensker tatt i Danmark", *Verdens Gang*, 1. april 2004, <http://www.vg.no/pub/vgatr.hbs?artid=221694>

Stockholm og Malmö, mistenkt for å ha bistått den islamistiske motstandsbevegelsen i Irak.⁸ Videre er en dansk-marokkaner ved navn Omar Maarouf dømt for innblanding i terrorangrepene som drepte 42 mennesker i Casablanca i mai 2003.⁹ Det spekuleres dessuten i om Said Mansour, som hadde kontakt både med Maarouf og flere ekstremistiske imamer i London, planla en terroraksjon på danskebåten mellom Oslo og København. Han ble arrestert etter å ha blitt observert mens han fotograferte nødutganger og sikkerhetsinstallasjoner på DFDS-ferga i september 2003.¹⁰ Måneden før var svensken Kerim Chatty blitt arrestert med en pistol i håndbagasjen da han skulle borde et Ryan Air-fly fra Västerås til London. Han var på vei til en islamistkonferanse i Birmingham, var tidligere dømt for å ha gått til angrep på en ansatt ved den amerikanske ambassaden i Stockholm, og hadde gjennomgått flygertrening. Det er mistanke i om at han hadde tenkt å kapre flyet og styrte det inn i en amerikansk ambassade i Europa.¹¹ For oss nordmenn er det også verdt å merke oss at det har kommet påstander om at Jamal Zougam, en av hovedmennene bak terroraksjonene i Madrid 11. mars 2004, flere ganger skal ha besøkt mullah Krekar i Oslo.¹²

Vi skal likevel huske at det også er andre grupper enn radikale islamister, som kan tenkes å utføre aksjoner mot norsk industri og infrastruktur. Det kan f.eks. dreie seg om militante fløyer innenfor de bredere miljøvern-, dyrevern- eller anti-globaliseringsbevegelsene. På 1990-tallet gjennomførte bl.a. militante dyrevernaktivister fra Sea Shepherd sabotasjeaksjoner mot norsk hvalfangst, og i forbindelse med Alta-aksjonen på 1970-tallet forekom sabotasje mot bruer i Skibotn og Alta og sprengning av flere strømmaster i Troms. Det er mulig å tenke seg at sabotasje kan inngå som et ledd i en sivil ulydighetsaksjon, f.eks. for å forhindre kraftutbygging eller leteboring i sårbare områder. Sabotasjeaksjoner kan også utføres av enkeltpersoner som handler ut fra upolitiske personlige motiver, eller som ønsker å vise sympati med særskilte kampsaker, og av kriminelle som driver økonomisk utpressing. Endelig utgjør sabotasjetrusselfra misfornøyde ansatte en særlig trussel i flere nøkkelsektorer. Slike aksjoner vil imidlertid etter alt å dømme være av langt mindre alvorlig karakter enn al-Qaida aksjoner. Grupper som ikke er i søkelyset nå, kan likevel fort komme til å bli mer aktuelle. Ekstreme anti-globalister har f.eks. vist tendenser til å bli mer voldelige. De gjennomførte bl.a. en serie bombeaksjoner som rammet politistasjoner, bilforhandlere og kontorer i Italia, Spania og Hellas fra 2001-2002.¹³

⁸ Tom Bakkeli: "Terror-siktet i Sverige", *Verdens Gang*, 20. april 2004, <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=223955>

⁹ Jesper Termansen: "Sporene stammer fra Afghanistan", *Berlingske Tidende*, 1. april 2004, <http://www.berlingske.dk/indland.artikel:aid=425298/>

¹⁰ Se bl.a. Gunnar Hagen og Nicolai Heyerdahl: "Skapte terrorfrykt på danskebåten", *Dagbladet*, 4. september 2003, <http://www.dagbladet.no/nyheter/2003/09/04/377636.html>

¹¹ Stian Haraldsen: "Han ville delta i den hellige krigen", *Dagbladet*, 31. august 2002, <http://www.dagbladet.no/nyheter/222/08/31/347518.html>

¹² Tom Bakkeli m.fl.: "Terrorsiktet besøkte Krekar", *Verdens Gang*, 17. mars 2004, <http://www.vg.no/pub/vgarthbs?artid=219499>

¹³ Lia (2003).

3 OLJEINDUSTRIEN

3.1 Motiver for terroranslag mot oljeindustrien

Al-Zawahiri oppgav to begrunnelser for trusselen mot Norge (og tre andre land) på selve lydbandopptaket, nemlig ”de drepte våre brødre i Irak” og kanskje mest interessant i vår sammenheng - ”de utnytter våre ressurser” - noe som mest sannsynlig viser til olje.

Al-Qaida anser oljen i Golf-området som arabernes arvegods. Bin Ladin utstedte i sin tid et dekret som faktisk forbød angrep på slike mål i Golfen.¹⁴ Det er imidlertid flere ting som vitner om at denne politikken er blitt endret. Etter invasjonen av Afghanistan ble det bl a funnet dokumenter i terroristtreningsleire, som viste hvordan en kan angripe ulike oljemål. Al-Qaida og al-Qaida-tilknyttede grupper har seinere gjennomført flere aksjoner mot oljemål i Saudi-Arabia og Jemen. Etter den amerikanske invasjonen av Irak har det dessuten vært jevnlig sabotasje mot rørledninger, væpnede angrep mot vaktstyrker som patruljerer oljeinstallasjoner, samt noen anslag mot oljefelt, raffineri og oljeterminaler i Irak.¹⁵

Al-Qaidas hovedkrav til USA er at de skal trekke seg ut av Midtøsten. Den amerikanske militære tilstedeværelsen i denne regionen er delvis begrunnet med at de vil sikre en stabil tilgang på arabisk olje til verdensmarkedet. Det er en utbredt oppfatning i Midtøsten at USA invaderte Irak for å ta kontroll over oljeressursene og å sikre tilgang på olje til amerikansk og vestlig økonomi til en kunstig lav pris. Et radikalt islamistisk Internettsted har bl a begrunnet angrepene mot irakiske oljeinstallasjoner med at de stanser okkupasjonsmaktens *oppsuging av Iraks rikdom* og dessuten forhindrer *eksport av olje til sionistiske lagre [som vil bruke den] til å bekjempe islam og muslimene*.¹⁶ Det ville dermed ha stor symbolsk effekt om al-Qaida greide å ramme oljetilførselen til USA og allierte land og få oljeprisen til å stige. Det er også grunn til å tro at dette ville gi dem stor popularitet.

Hva betyr dette for norsk oljevirkosomhet? Norske oljeselskaper bare i liten grad vært direkte involvert i oljeutvinning i den muslimske verden, men har vært inne på teknologisiden i flere muslimske land. Den synligste norske oljerelaterte aktiviteten i Midtøsten er de mange tankskipene som laster olje i Golfen. Radikale islamister har allerede angrepet et fransk tankskip i dette området. De ovenfor nevnte aktivitetene framstår som mulige mål for terroranslag. Norske oljeforekomster er imidlertid ikke en del av ”den arabiske arven”, og vil derfor være langt mindre utsatt enn oljevirkosomhet med direkte tilknytning til muslimske land. En bør likevel merke seg at al-Qaida har gitt uttrykk for at de vil tvinge Vesten ut av Midtøsten, bl a ved å undergrave USAs og de alliertes økonomi. Oljen er som kjent av kritisk betydning for denne. Norge er verdens tredje største oljeeksportør, og et effektivt sabotasjeanslag mot norsk oljevirkosomhet ville kunne få konsekvenser for oljeprisen (forutsatt at ”svingprodusenter” som

¹⁴ Lia & Kjøk (2004)

¹⁵ Se bl a Murphy, Dan: ”Sabotage still clogs Iraq’s oil”, *The Christian Science Monitor*, 4 November 2003, <http://www.csmonitor.com/2003/1104/p01s04-woiq.html> , samt avsnitt 3.3

¹⁶ *Asha’aal kharaatiim al-Bitroul wa qata’ mafsal min mafasiil al-a’dou fil-a’raaq*, <http://www.faqoq.org/news.php?id=104>

Saudi-Arabia ikke greier å kompensere for produksjonsfallet) og dermed utsiktene for internasjonal økonomi.

At Norge kanskje ikke alltid er så uberørt av internasjonal terrorisme som vi liker å tro, illustreres av et avisoppslag fra VG i 1973.¹⁷ Det forteller at terrorister fra det palestinske PFLP trolig var kommet til Norge for å utføre sabotasje mot norske oljeinstallasjoner, mest sannsynlig oljeraffineriet på Slagen nær Tønsberg. Målet med sabotasjeplanene var å forsterke effekten av oljekrisa på 1970-tallet. Norsk oljeindustri har altså blitt utsett som mål for Midtøsten-relatert terrorisme før, og vi har ingen garanti for at det ikke kan skje igjen. Omfanget av norsk oljevirkosomhet har vokst betraktelig siden 1970-tallet, og flere store europeiske land er blitt relativt avhengige av norske gassleveranser. Selv om et angrep ikke nødvendigvis vil rette seg direkte mot Norge og norske interesser, er det derfor mulig å tenke seg at oljevirkosomhet i Norge f eks kan bli mål for aksjonister som ønsker å ramme ett eller flere av våre europeiske samarbeidsland.

De vanligste motivene for terror- og sabotasjeanslag mot oljeindustrien har historisk sett vært motstand mot regjeringen og det politiske styresettet i et land; motstand mot utenlandske oljeselskaper og deres utnyttning av lokale ressurser; og økonomisk vinning gjennom utpressing, krav om løsepenger, etc.¹⁸ Andre vanlige motiver har vært protest mot multinasjonale selskapers drivemåte i den tredje verden; vestlige regjeringers politikk overfor fattige land, forsøk på å få frigitt fengslede gruppede medlemmer, samt arbeidskonflikter. En kan merke seg at disse motivene delvis sammenfaller med al-Qaidas motiver for anslag mot amerikanske og vestlige mål.

Opposisjon mot det eksisterende styresett er også et gjennomgående trekk i mange av de utenlandske satsningsområdene for norsk petroleumsvirksomhet, så som Angola, Aserbajdsjan, Iran, Nigeria og Venezuela. Industriengasjement kan ofte være avhengig av politisk døråpning, og norske myndigheter har bidratt aktivt til dette. I slike situasjoner kan norske myndigheter og internasjonalt satsende norske selskaper lett oppfattes som én og samme aktør; og begge kan tillegges å støtte opp om det eksisterende politiske regimet, og dermed indirekte provosere grupper med en annen politisk agenda. Det er derfor grunn til å være oppmerksom på trusselen om terror og sabotasje, og det bør foretas utredninger for å kartlegge denne trusselen i hvert enkelt land – bl a eksistensen av grupper med tradisjoner og kapabiliteter for terrorisme.

3.2 En historisk gjennomgang

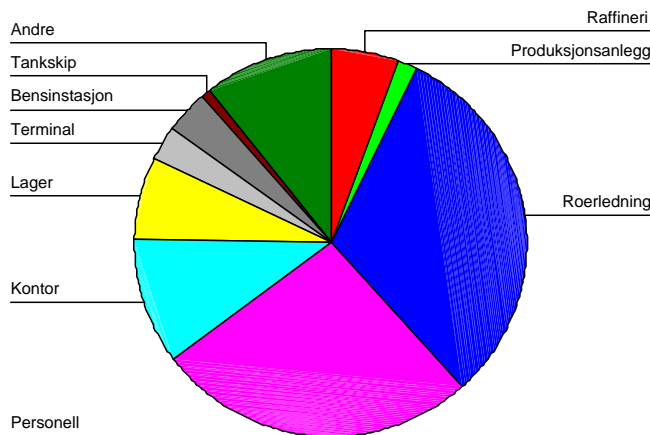
En historisk gjennomgang av terroranslag mot olje- og gassinstallasjoner kan gi oss et bedre perspektiv på dagens situasjon. FFI har foretatt en studie av i alt 262 aksjoner fra 1968 - 1999, utvalgt fra databasen ITERATE.¹⁹ Det bør understrekes at dataene ikke er uttømmende, men de gir likevel en pekepinn på forekomsten av terrorisme mot oljeinstallasjoner og på hva slags aksjoner som er mest utbredt. Studien viser bl a at internasjonale terrorgrupper relativt sjelden

¹⁷ Knut Haavik: "Terrorister på vei mot Slagen-raffineriet? Beredskap mot olje-sabotasje", *Verdens Gang*, 7. november 1973.

¹⁸ Kjøk & Lia (2001), s. 27-28.

¹⁹ Kjøk & Lia (2001).

angriper olje- og gassrelaterte mål. Bare rundt 2% av internasjonal terrorisme har rettet seg mot oljeindustrien, og bare halvparten av verdens produsentland har vært rammet. Norge er likevel en av verdens største olje- og gassseksportører. Selv om risikoen kanskje ikke er så stor, kan den derfor heller ikke utelukkes.

Figur 3.2.1 Fysiske mål for terroranslag mot oljeindustrien

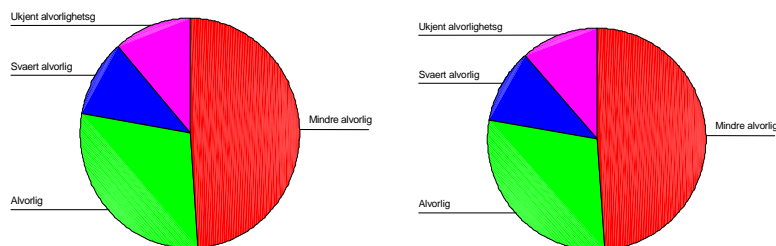
FFIs studie viser at rørledninger og personell er de vanligste målene for terrorangrep mot olje- og gassinstallasjoner, fulgt av kontorer og lagre (se tabell). Andre undersøkelser, foretatt av det anerkjente tidsskriftet *Jane's Intelligence Review* i 2003 og av den amerikanske forskeren Brian Jenkins i 1988, gir svært samsvarende resultater.²⁰ Det er dermed grunn til å tro at de gir et godt bilde av virkeligheten. Brian Jenkins fant f.eks. at rørledninger er det vanligste målet, fulgt av lagre og kontorer. (Kidnappinger og væpnede angrep mot personell er blitt vanligere på 1990-tallet, etter Jenkins' undersøkelse.)

Relativt få angrep har rettet seg mot sentraliserte anlegg, så som raffinerier, terminaler og produksjonsanlegg. Årsaken er trolig at det ikke finnes mange slike anlegg og at de har flere sikkerhetsforanstaltninger. Dette er altså tydelig at sikkerhetstiltak bidrar til at terrorister velger andre mål, som er vanskeligere å beskytte. En skal imidlertid ikke utelukke at sentraliserte anlegg kan bli mål for mer avanserte terrororganisasjoner, noe vi skal komme tilbake til.

Det er også verdt å merke seg at det har vært ekstremt få angrep mot offshoreinstallasjoner (0-3 av 262 aksjoner). Årsaken kan være at slike anlegg ligger utilgjengelig til, og at det er vanskelig å ta seg ut til dem. Separatister i Angola *truet* f.eks. med å angripe offshoreanlegg utenfor kysten, men når det kom til stykket valgte de heller å *angripe* havneanlegg og lagringstanker. Det antas derfor at anlegg på land er langt mer utsatt enn dem som er offshore.

Sprengstoff er det vanligste våpenet, og har blitt brukt i rundt 75% av angrepene. Håndvåpen har stort sett blitt brukt til kidnappinger og væpnede angrep mot personell.

²⁰ Makarenko (2003) og Jenkins (1988).

Figur 3.2.2 *Materielle skader* Figur 3.2.3 *Personskader*

Bare ca. 11% av aksjonene førte til driftsstans, mens nesten halvparten ikke gav materielle skader av betydning. Rundt 16% av aksjonene resulterte i dødsfall, mens ca. halvparten ikke forårsaket noen personskader. Bare fem aksjoner gav mer enn 10 døde. Det er imidlertid liten tvil om at 11. september og andre aksjoner som tilskrives al-Qaida nettverket har bidratt sterkt til at de materielle og menneskelige konsekvensene av terroranslag oppfattes som langt mer alvorlige enn før, uten at vi har fått undersøkt dette nærmere for oljeindustrien.

Den historiske oversikten gir selvsagt ikke noen fasit på hva som kan komme til å skje i framtida. Al-Qaida har vist at de kan ta i bruk svært innovative metoder. Dersom vi kombinerer det vi veit om oljeterrorisme med det vi veit om al-Qaidas og andre radikale islamisters interesse for slike mål, er det likevel mulig å få en del ideer.

3.3 Mulige terroranslag mot oljevirkksomheten

Den 24. april 2004 ble to oljeterminaler i havet sør for Basra angrepet av tre ”selvmordsbåter”. De eksploderte et stykke utenfor anleggene, etter at marinefartøy fra koalisjonen hadde greid å avskjære dem. Tre amerikanske soldater døde og fem ble såret. Ingen av terminalene fikk større materielle skader, men Basra-terminalen måtte stenge i 1 ½ døgn pga. strømstans. Dette er den største oljeterminalen i Irak, og utskiper nesten én million fat olje daglig.²¹ De to oljeterminalene står til sammen for 80 – 85% av Iraks samlede oljeeksport. Abu Mus’ab al-Zarqawi, som mistenkes for å lede den islamske motstandsbevegelsen i Irak, skal ha påtatt seg ansvaret for aksjonene. En radikal islamistisk Internettside oppgir at motivet var å ramme ”oljetyvene”.²²

Sommeren 2002 skal myndighetene i Saudi-Arabia ha avdekket planer om et al-Qaida angrep mot Ras Tanura.²³ Dette er den største oljeterminalen i verden, og overfører mer enn fem millioner fat olje til oljetankere hver dag. Den har en utskipingsterminal, et raffineri og tilhørende rørledninger. Det er uklart akkurat hva slags angrep det skal ha vært snakk om, da saudiske myndigheter har vært sparsomme med opplysninger, men det skal være ting som tyder

²¹ ”Blasts target Iraqi oil terminals”, *BBC World*, 25. april 2004, http://news.bbc.uk/2/hi/middle_east/3656481.stm & “Raid disrupts Iraqi oil exports”, *BBC World*, 25. april 2004, http://news.bbc.uk/2/hi/middle_east/3657599.stm

²² www.ansar.ws/vb/showthread.php?threadid=9175

²³ Lia & Kjøk (2004). Se også Lia (2003), s. 23

på at ansatte med adgang til terminalen var involvert. I februar 2003 kom det dessuten nye rapporter om at al-Qaida hadde planer om å angripe Ras Tanura og flere andre oljeanlegg, både i Saudi-Arabia og Kuwait. Disse aksjonene tyder på at al-Qaida og andre radikale islamister betrakter oljeterminaler som interessante mål. En bør dessuten merke seg at vi tidligere har sett eksempler på at islamistiske terrorgrupper har ”resirkulert” planer som har mislykkes i en verdensdel, og seinere brukt dem i en annen.²⁴

I november 2002 ble det i så måte kjent at amerikansk etterretning hadde oppdagget mistenkte terrorister som drev rekognosering ved tre amerikanske havner med raffineri og oljeterminaler (Philadelphia, Corpus Christie, Valdez).²⁵ Terrorfaren mot norske anlegg er naturlig nok mye mindre, men i lys av hvor global oljeøkonomien er blitt og de strengere sikkerhetstiltakene mot amerikanske mål, er det grunn til å anta at mål på norsk jord eller sokkel er mer utsatt enn før. Gjenværende al-Qaida aksjonister vil trolig se seg rundt etter mykere, mindre beskyttede mål. Dersom sikkerhetstiltakene er vesentlig mindre i Norge enn i USA, vil naturlig nok norske anlegg framstå som mer interessante enn de har vært tidligere. Norske interesser i utenlandske anlegg og norske tankskip kan også bli rammet.

I oktober 2002 gjennomførte den al-Qaida-tilknyttede gruppa *Aden-Abyan Islamske Armé* et angrep mot den franske oljetankeren *Limbourg* utenfor Yemen. Våpenet var trolig en liten båt fylt med sprengstoff, som ble styrt av en selvmordsbomber. En av besetningen døde, 12 ble skadet, og 50 000 fat med olje rant ut i sjøen. Det er interessant å merke seg hva Usamah bin Ladin sa om dette angrepet:

*’Ved å angripe oljetankeren i Yemen med sprengstoff slo angriperne til mot navlestrengen til de kristne, ved å minne fienden om den blodige prisen de må betale for å fortsette sin aggresjon mot vår nasjon og plyndringen av vår rikdom’.*²⁶

Det er grunn til å anta at uttrykket ’navlestrengen til de kristne’ her refererer til oljeindustrien og dens vitale rolle i vestlig økonomi. Et kommuniqué fra al-Qaidas politiske byrå sier dessuten:

*’Operasjonen mot den franske oljetankeren er ikke bare et angrep på tankeren – det er et angrep på internasjonal oljetransport i alle dens betydninger.’*²⁷

Et mulig worst-case scenario kunne derfor være at al-Qaida kaprer et stort tankskip og kjører det inn i et annet, akkurat i det de passerer Hormuz-, Bab el-Mandeb eller Malakka-stredet, og slik greier å sperre av stredet og blokkere store deler av verdens olje- og gasstransport, muligens i flere uker.²⁸

²⁴ Den algirske al-Qaida affilierte gruppa GIA skal bl.a. ha hatt planer om å kjøre et kapret fly inn i Eiffel-tårnet i desember 1994. Ideen om å kapre flere fly samtidig var en del av Ramzi Yusuf’s ”Bojinka-plan”, som ble planlagt i Asia i 1995.

²⁵ Gertz, Bill: ”U.S. sees terrorism against country’s oil ports”, *The Washington Times*, 13. november 2002, sitert i Lia (2003), s. 24.

²⁶ Lia & Kjøk (2004).

²⁷ Venke og Ibrahim (2002).

²⁸ Institute for the Analysis of Global Security

Det er selvfølgelig nærliggende å tenke seg at samme metode som ble brukt mot Limbourg og oljeterminalen i Basra, kunne tas i bruk mot norske oljeplattformer. Maritime terroraksjoner vil likevel ikke være begrenset til "selvmordsbåter". Man kan f eks tenke seg at miniubåter, håndbårne missiler eller sportsdykkere som plasserer sprengstoff under vann kan bli framtidens former for maritim terrorisme. Det er interessant å merke seg at al-Qaida aksjonisten Faruq Umar, som sitter fengslet i Singapore, hevder at han ble trent opp i å plassere sprengstoff under vann.²⁹ Videre skal Abu Sayyaf-geriljaen på Filippinene ha kidnappet en dykkerinstruktør og krevd å få dykkertimer i 2000, og personer mistenkt for tilknytning til al-Qaida skal ha fulgt dykkeropplæring i Rotterdam.³⁰ Den filippinske islamistiske separatistbevegelsen Moro Islamic Liberation Front, som har hatt nære bånd til al-Qaida, skal ha forsøkt å skaffe seg miniubåter (dette gjelder forøvrig også LTTE og FARC), og LTTE-geriljaen på Sri Lanka skal ha utviklet speedbåter som angivelig har 'stealth-egenskaper'.³¹ Dersom en terroristgruppe ikke er i stand til å angripe selve oljeplattformen, er det også mulig å tenke seg at de kan angripe forsynings- og servicefartøyer eller lagringstanker. Endelig er det mulig at de vil angripe oljerigger mens de ligger ved havn. Dette har f eks skjedd i Nederland, da molukkanske separatister plantet en mine på en borerigg i Rotterdam havn.³²

Det ville likevel være enklere å angripe en oljeplattform ute i Nordsjøen dersom terroristene greier å plassere personer blant de ansatte. Selskapet Occidental Petroleum, som eide oljeplattformen Piper Alpha som veltet utenfor Skottland i den største ulykken i Nordsjøen noensinne (167 døde), hevdet f eks at plattformen var blitt utsatt for sabotasje bare ett år før ulykken.³³ Noen skal ha plassert kulelagre i kompressormaskinene som regulerte gasstrykket om bord, og dersom dette ikke hadde blitt oppdaget før gass fra feltet skulle føres inn i systemet, kunne det ha ført til en voldsom eksplosjon. Vi har dessuten sett at det er mistanke om at al-Qaida hadde infiltrert Ras Tanura-terminalen. Tre av fire terrorister som utførte et væpnet angrep mot en petrokjemisk fabrikk i Yanbu i Saudi-Arabia den 2. mai 2004, skal dessuten ha vært ansatt ved anlegget og brukte sine egne adgangskort for å ta seg inn i bygningen.³⁴ Det vil sannsynligvis være vanskeligere for radikale islamister å infiltrere norske anlegg, men dette forblir likevel en mulighet.

Anlegg på land har historisk sett vært mer utsatt enn dem offshore. Det er derfor like stor grunn til å fokusere på ilandføringsanlegg og raffinerier, som på oljeplattformer. Terrorister kan som allerede nevnt forsøke å plassere personer blant de ansatte, som kan gjennomføre ulike former for sabotasje, plassere sprengstoff, e l. Gassinstallasjoner vil trolig være mer utsatt enn oljemål, da gass er lettere antennelig og mer eksplosivt. En mulighet er f eks at man skaper en voldsom

²⁹ Tremlett, Giles: "Saudis jailed for al-Qaida plot to bomb British ships," *The Guardian*, 22. februar 2003, sitert i Lia (2003).

³⁰ *The Economist*, 2. oktober 2003; og Rotella, Sebastian: "Fears Persist of Al-Qaeda Terrorist Link to PADI Dive Center", *CDNN Scuba News*, http://www.cdnn.info/article/al_qaeda/al_qaeda.html

³¹ Lia (2003), s. 20.

³² Mickolus

³³ Andenæs

³⁴ "Westerners killed in Saudi Arabia", *BBC News*, 2. mai 2004, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3675891.stm

brann og eksplosjon ved å sprengne gassledninger som kommer opp fra havet. Dette ville være en relativt enkel måte å kutte forbindelsen med produksjonsfeltene – og til kundene ute i Europa.

Et fryktet scenario er at gass- og drivstofftanker vil bli brukt direkte som terrorvåpen. Et lasteskip fylt med gass kunne f eks kjøres rett inn i et havneanlegg eller et raffineri. Noe tilsvarende skjedde i 1978, da en palestinsk geriljagruppe forsøkte å seile et skip inn mot havna i den israelske badebyen Eilat. Skipet var lastet med eksplosiver og raketter, og terroristene skulle avfyre rakettene mot oljetanker plassert i havna, og kjøre skipet inn mot den folkefylte stranden og sprengne det. Skipet ble imidlertid stanset før det nådde den israelske kysten.³⁵ Al-Qaida-angrepet på en synagoge på Djerba i Tunisia i april 2002 ble utført med en lastebil fylt med drivstoff, som eksploderte. 16 personer døde. Dette kunne bli gjort i større målestokk, f eks på en større jernbanestasjon eller havn i et tettbefolket område. Den potensielle faren ved et slikt angrep illustreres av brannen som oppstod på Lillestrøm stasjon den 5. april 2000. Tankvogner fylt med propangass kolliderte og begynte å brenne. Dersom de hadde eksplodert, kunne det ha medført et stort antall omkomne og lagt Lillestrøm sentrum fullstendig i ruiner.

Terrorangrep på helikoptertrafikken er relativt sjelden; men vi veit at FARC-geriljaen i Colombia, separatister i Burma og opprørere i Yemen har gjennomført nedskytinger av helikoptre som transporterte ansatte i oljeindustrien. Det eneste angrepet vi kjenner til i Europa var en IRA-nedskyting av et britisk militærhelikopter i Nord-Irland.³⁶ Terrorangrepet mot et israelsk fly i Mombasa i desember 2002 har imidlertid aktualisert trusselen forbundet med bruk av skytevåpen mot lufttrafikk.³⁷ Det er også indikasjoner på at islamistiske terrorister planla å skyte ned et sivilt passasjerfly ved Heathrow i London i februar 2003.³⁸ Det er derfor ikke usannsynlig at nedskyting av et sivilt passasjerfly kan komme til å skje her i Europa med det første. Det er imidlertid ingen spesielle indikasjoner på at terrorgrupper har intensjoner om å angripe helikoptertrafikken til Nordsjøen.

En kan merke seg at væpnede angrep mot personell med tilknytning til oljeindustrien er blitt mer vanlig i Irak. I tillegg ble fem vestlige ingeniører ved en petrokjemisk fabrikk i Saudi-Arabia drept under et slikt angrep den 1. mai 2004. Væpnede angrep betraktes imidlertid som lite sannsynlige i Norge, bl.a. fordi slike aksjoner i praksis aldri har forekommet utenfor konfliktområder.³⁹

Rørledninger har vært det vanligste målet for terroristorganisasjoner som går til angrep på oljeinstallasjoner. I 1998 sprengte f eks en algerisk terroristgruppe en seksjon av den trans-mediterranske rørledningen til Italia.⁴⁰ Den algeriske islamistgruppa GSPC har også seinere framsatt trusler mot de trans-mediterranske rørledningene som transporterer gass fra Algerie til

³⁵ Mickolus

³⁶ Ibid

³⁷ BBC News, 28. november 2002.

³⁸ Nesser (2003) & Brændshøi (2003).

³⁹ Kjøk & Lia (2001), s. 36.

⁴⁰ RAND-MIPT, 7. april 1998.

Spania og Italia, samt raffineriene i de algeriske havnene Arzew og Skikda.⁴¹ Det er selvsagt mulig å tenke seg at det kan komme angrep mot rørledningene som går fra Norge til Europa, men til nå har alle terrorangrep mot rørledninger skjedd på land. Siden det ikke har vært angrep mot rørledninger under vann må trusselen mot det norske ledningsnettet til Europa anses å være lav.

Kapring har kanskje vært det vanligste scenariet når en har tenkt terrorberedskap for norske oljeplattformer. Regulære terroristorganisasjoner har imidlertid *aldri* lykket i å gjennomføre en slik aksjon, og de få tilfellene vi har sett har stort sett vært knyttet til arbeidskonflikter. Ansatte på en australsk oljeplattform holdt f eks plattformen i tre dager i forbindelse med en streik, og landsbyboere i Nigeria har kapret offshore-plattformer med krav om at Shell skal bruke flere lokalt ansatte.⁴² Al-Qaida har imidlertid aldri gjennomført noen kapringsaksjon, men har snarere anvendt store bomber levert av selvmordsaksjonister i lastebil, båt eller fly. Det betyr selvfølgelig ikke at kapringer ikke kan komme til å skje i forbindelse med deres aksjoner, men det er ikke det mest sannsynlige scenariet.

Det er likevel andre som kan tenke seg å kapre en oljeplattform, for ikke bare å fokusere på al-Qaida. Greenpeace forsøkte f eks å kapre oljeplattformer i britisk sektor av Nordsjøen flere ganger i årene like før og etter årtusenskiftet.⁴³ I august 1998 bordet de dessuten en norsk leteplattform utenfor Kristiansund, og greide å stanse boringen for en kortere periode. Videre okkuperte de et tankskip ved Mongstad-anlegget i juni 2001 for å protestere mot president Bushs klimapolitikk.⁴⁴ Greenpeace er selvfølgelig ikke terrorister. Slike aksjoner kan imidlertid få store økonomiske konsekvenser, og mer ekstremistiske miljøvernere kan komme til å gjennomføre alvorligere aksjoner. En mulighet er f eks at de kan å overta kontrollrommet til et gasskraftverk, et raffineri eller en oljeplattform og stanse driften ved å hacke dataanlegget.

4 AVSLUTNING

Det meste av det som er behandlet i dette notatet er selvfølgelig worst- case scenarier, som heldigvis ikke er særlig sannsynlige. Det er viktig at trusselen ikke overdrives. En bør imidlertid være oppmerksom på at slike ting *kan* komme til å skje, og vurdere hvilke tiltak som bør settes i verk. Det bør foretas en nøktern vurdering basert på hvor stor skade ulike scenarier kan volde, veid opp mot hvor sannsynlige de virker og hvor mye påkrevde tiltak koster. Det er også grunn til å understreke at terroristers metoder og målutvelgelse er mange og varierte, og at sikkerhetsplanleggingen derfor må være fleksibel.

⁴¹ Lia & Kjøl (2004).

⁴² Bjørge (1990) og Kjøl & Lia (2001).

⁴³ Se f eks "Police hunt oil rig protesters", *BBW News*, 28.mars 2000, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/692606.stm, "Green protesters occupy oil rig", *BBW News*, 1. april 2001, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/1254274.stm & "Greenpeace shuts down US oil rig "Stop Bush – Save the Climate", <http://archive.greenpeace.org/pressreleases/climate/2001|jun16.html>

⁴⁴ "Greenpeace okkuperer oljetanker ved Mongstad", *Verdens Gang*, 12. juni 2001, www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=6278771

5 BIBLIOGRAFI

Andenæs, Ulf: "Sjøforklaring i Aberdeen", *Aftenposten*.

BBC News: "Kenya terror strikes target Israelis", *BBC News*, 28. november, 2002.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/2522207.stm>

Bjørge, Tore (1990): *Maritim terrorisme : En trussel mot norsk skipsfart og oljevirkksomhet?*
 NUPI- Rapport nr. 146, Oslo, juni 1990.

Brændshøi, Christian F. (2003): "Skulle skyte ned fly fra Legoland", *VG Nett* 19 April 2003.

<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=56189>

The Economist: "Peril on the Sea", 2. oktober 2003.

http://economist.com/business/displayStory.cfm?story_id=2102424

Jenkins, Brian Michael (1988): "Potential threats to offshore platforms", *TVI Report*, Vol 8, # 2.

Gunaratna, Rohan (2001): *Inside al-Qaeda – Global Network of Terror*, New York: Columbia University Press.

Haavik, Knut (1973): "Terrorister på vei mot Slagen-raffineriet? Beredskap mot olje-sabotasje", *Verdens Gang*, 7. november 1973.

Hegghammer, Thomas & Lia, Brynjar (2004): "Jihadi Strategic Studies – The alleged al-Qaida policy study preceding the Madrid bombings", *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol 27, Aug 2004.

Institute for the Analysis of Global Security (IAGS): *Threats to Oil Transport*.

<http://www.iags.org/oiltransport.html>

Kjøk, Åshild & Lia, Brynjar (2001): *Terrorism and Oil – an Explosive Mixture? A Survey of Terrorist and Rebel Attacks on Petroleum Infrastructure 1968-99*, FFI/Rapport - 2001/04031

Lia, Brynjar & Kjøk, Åshild (2001): *Islamist Insurgencies, Diasporic Support Networks and their Host States: The case of the Algerian GIA in Europe 1993-2000*, FFI-Rapport 2001/03789

http://www.mil.no/multimedia/archive/00002/Lia-R-2001-03789_2134a.pdf

Lia, Brynjar & Kjøk, Åshild (2004): "Energy Supply as Terrorist Targets? Patterns of 'Petroleum terrorism' 1968-99, pp. 100-125 i Heradstveit, Daniel and Hveem, Helge (red): *Oil in the Gulf – Obstacles to Democracy and Development*, Hants and Burlington, VT: Ashgate.

Lia, Brynjar & Nesser, Petter (2003): *Terror mot drikkevann – en oversikt over terrorgruppers interesse for å ramme offentlig vannforsyning*. FFI-Rapport 2003/01919.

<http://rapporter.ffi.no/rapporter/2003/01919.pdf>

Lia, Brynjar (2003): *Terror mot transport: En revurdering av terrortrusselen mot transportrelaterte mål I lys av 11. september*, FFI – Rapport 2003/00731, unntatt offentlighet.

Makarenko, Tamara: "Terrorist threat to energy infrastructure increases", *Jane's Intelligence Review*, juni 2003.

Mickolus, Edward: *ITERATE Chronology of Transnational Terrorism (1980-1999)*, Database i Word-format, Vinyard Software Inc, Dunn Loring, VA

MIPT-RAND database, http://db.mipt.org/mipt_rand.cfm

Nesser, Petter (2004): *Jihad in Europe- A Survey of the Motivations for Sunni-Islamist terrorism in post-millennium Europe*, FFI-rapport 2004/01146.

[Http://www.mil.no/multimedia/archive/00039/Jihad_in_Europe_39602a.pdf](http://www.mil.no/multimedia/archive/00039/Jihad_in_Europe_39602a.pdf)

Souaïdia, Habib (2001): *La sale guerre*, Paris: Gallimard.

Venke, Ben N. & Ibrahim, Aimee (2002): *Al-Qaida Threat to Oil Industry and US Allies*, Alexandria, VA: IntelCenter/Tempest Publishing,

<http://www.intelcenter.com/OilAllies-v1-0.pdf>